

УДК 159.92:95

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2020.1-1.15>**Ю. М. Терлецька**кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСНОВИ ПСИХОСЕСУАЛЬНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ ЛЮДИНИ

У роботі розкрито сутність і головні аспекти психосексуальної депривації людини. Доведено, що психосексуальна депривація людини являє собою зміну психічних параметрів у різних сферах її психіки і перебіг на їх основі більшою чи меншою мірою деструктивних процесів, які виникли внаслідок тривалого незадоволення сексуальних потреб. Психосексуальна депривація людини проявляється в різних сферах – емоційній, мотиваційній, когнітивній і вольовій. Проте найбільше навантаження припадає на емоційну сферу, з якої і починається розвиток психосексуальної депривації на основі накопичення в ній негативних емоцій через тривале незадоволення людиною сексуальних потреб. Ці негативні емоції об'єднуються і утворюють систему, яка забезпечує їх інтеграцію в емоційне напруження з достатньо високим рівнем негативного психоенергетичного потенціалу. Останнє виявляється в людини як сильний психологічний дискомфорт, нервозність, тривожність, розчарування, загальне незадоволення всіма боками життя, внутрішній протест проти всього та ін. Таке емоційне напруження вимагає розрядки. Воно через систему негативних емоцій трансформується в мотиваційну сферу як спонукальні сили, які усвідомлюються як гостра потреба його розрядження. Відбувається мотивація, боротьба мотивів, і визначається мотив, який спонукає людину до конкретних дій, діяльності. До процесу вибору мотиву залучаються когнітивна і вольова сфери психіки людини, адже потрібно оцінити ситуацію, свій стан, свої можливості, прийняти рішення і проявити вольові зусилля щодо його виконання. На основі цього в людини можуть виникнути різні мотиви щодо усунення деструктивного емоційного напруження – від соціально безпечних до асоціальних, делінквентних: 1) звернення до психолога, угоди між партнерами, розлучення, розпусти, пияцтва та ін.); 2) агресії, побиття, знущання, скоєння протиправних дій, злочинів (зґвалтування, розбещення неповнолітніх, зґвалтування з убивством, серійних убивств (сексуальні маніяки) та ін.); 3) гіперактивності в навчанні, професійній, сімейній, соціальній, громадській та ін. діяльності.

Ключові слова: психічна депривація людини, сексуальні потреби, незадоволення сексуальних потреб, емоційне напруження, деструктивний процес, емоційна сфера, мотиваційна сфера, негативний психоенергетичний потенціал.

Постановка проблеми. У наш час уже не заперечують, що статеве життя займає важливе місце в життєдіяльності переважної більшості фізично здорових людей. Воно є не лише способом продовження роду людського і задоволення фізіологічних потреб, а й видом спілкування, під час якого відкривається особливий світ переживань і відвертості між людиною та жінкою, світ своєї тіла і душі. У такі хвилини статевої близькості між жінкою і людиною виникають почуття безмежної довіри, чистосердечності, щирості, гармонія почуттів. На цьому фоні сексуальне задоволення досягає своєї кульмінації. Проте коли тривалий час цього не відбувається, тобто людина повністю або частково не може задовольнити свої сексуальні потреби, то в неї розвивається психосексуальна депривація, яка в науці залишається фактично явищем не вивченим. На сьогодні невідомі ні її сутність, ні засоби прояву у психіці людини, ні вплив на фізичне і психічне здоров'я, поведінку, сімейне життя, професійну та інші види діяльності. Тому дослідження психосексуальної депривації є актуальним, оскільки дозволить отримати нові знання, на основі яких будуть

можливі й подальші теоретичні пошуки, й розроблення практичних психологічних заходів щодо виявлення, попередження та усунення її негативних наслідків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблем філософських аспектів буття людини і її сексуальності, психології статевої та девіантної поведінки, психологічної та кримінальної сексології, сексопатології, сексуальної та сімейної психотерапії, сексуального здоров'я, депривації, психології особистості, психології сімейних відносин, суїцидології та ін. свідчить, що про психосексуальну депривацію, як вид психічної депривації людини [1], в науковій літературі у прямій постановці загалом мова не йде.

Виходячи із цього, сутність і зміст психосексуальної депривації слід шукати в цих же науках, але з використанням методу інверсії, який орієнтований на пошук нових ідей, розв'язання творчого завдання, виходячи із протилежностей того, що закладено в традиційних теоріях, концепціях, поглядах, і диктується формальною логікою та здоровим глуздом. Це один із евристичних методів, у основі якого лежать закономірності й принципи

дуалізму, єдності й боротьби протилежностей (аналіз і синтез, індукція й дедукція, логічне й інтуїтивне мислення, конкретне й абстрактне, реальне й фантастичне, статичні й динамічні характеристики об'єкта дослідження, його зовнішні й внутрішні сторони, конвергенція (звуження поля пошуку) і дивергенція (розширення поля пошуку) та ін.).

Почнемо з того, що в західних суспільствах розвиток наук про сексуальність людини тривалий час натикався на опір як офіційної моралі та церкви, так і релігійно-містичного ставлення людей до сексу. Лише із другої половини XIX століття офіційна мораль дала згоду на аналіз статевого життя в категоріях науки.

У Радянському Союзі фактично були відсутні дослідження по психології сексуальності. Комуністична мораль заперечувала навіть статево просвіту підростаючого покоління.

Із цього приводу відомий філософ Н. Бердяєв писав: «Головний недолік всіх соціальних теорій (автор має на увазі теорії сексуальності – Ю. Т.) – це сором'язливість, а часто лицемірне ігнорування джерела життя, винуватця всієї людської історії – статевої любові. Зі статтю і любов'ю пов'язана тайна розриву у світі й тайна всякого з'єднання; зі статтю і любов'ю пов'язана також тайна індивідуальності й безсмертя... Це – прокляте, світове питання, і кожний пробує на самоті, надійно скриваючись, таємниче і соромлячись, ніби позору, перебороти трагедію статі й любові, перемогти статево роз'єднання світу... І вражаючи змова мовчання із цього питання, про нього так мало пишуть, так мало говорять, так мало розкривають свої переживання в цьому аспекті, скривають то, що повинно би було отримати вирішення загальне і світове. Це інтимне питання найінтимніше з усіх. Але звідки відомо, що інтимне не має світового значення, не повинно випливати на поверхню історії, повинно скриватися десь у підпіллі? Огида роль культури, яка сьогодні стала нетерпимою: про найважливіше, що глибоко нас торкається, наказано мовчати, про все надто інтимне не прийнято говорити; розкрити свою душу, виявити в ній то, чим живе вона, вважається непристойним, майже скандальним» [2, с. 24].

Індивід без кохання, без «статевої любові», без своєї «другої» половинки у своєму бутті є неповноцінним, не завершеним у контексті досягнення цілісності, самодостатності, життєдайності, оскільки «людина є істотою статевою, тобто половинною, ущербною, і такою, яка прагне до заповнення, не лише у своїй фізіології, але і у своїй психології» [2, с. 173].

На основі цих думок філософа можна усвідомити і природню необхідність статевого життя для продовження й безсмертя роду людського, і його значущість для власного буття людини, і ті супе-

речності й проблеми, з якими воно пов'язано в різних суспільствах.

Відомий французький прозаїк П. Кіньяр в есе «Секс і страх», досліджуючи роль еросу в культурі античності, виявив, що секс, у залежності від суспільного ставлення до нього, не лише дає людині насолоду, але й породжує страх, меланхолію, втрату частини себе. Миті щастя, кохання, насолоди через оргазм чергуються з печаллю, байдужістю, страхом: «Недавнє щастя безслідно тане в любовних обіймах... Пристрасна насолода оргазму раптово змінюється печаллю, яку навіть не назвеш психологічною. Це виснаження навіює страх... Це скорбота про щось, що відійшло у минуле й усвідомлення безповоротної втрати... Щось закінчується в цю мить. Коли кохають до самозабуття, щось завжди закінчується» [3, с. 153–154].

У цих словах відомого письменника закладена глибока психологія і не лише статевої близькості, а й сенсу життя людини, її духовності, несвідомих, підсвідомих, свідомих і надсвідомих потягів, у тому числі й сексуальних.

Серед різних видів любові Е. Фром виділяє еротичну, під якою розуміє «прагнення до повного злиття, єднання з єдиною другою людиною» [4, с. 124]. Для реалізації прагнення володіти другою людиною еротична любов штовхає іншу людину на подолання різних перешкод. Але «після того як незнайомиць перетворюється у близьку людину, відпадає необхідність долати бар'єри і не залишається тієї близькості, до якої можна було б прагнути. «Коханого» («кохану») знаєш так само добре, як самого себе...» [4, с. 125].

Ці думки власне підкреслюють усю психологічну складність і суперечливість сексуального життя, в якому інтегруються когнітивні процеси, емоції та почуття, різні спонукальні сили, воля та ін.

Безумовно, психологія сексуальних стосунків, інтимного життя є складною. Ще засновник психоаналізу З. Фройд міркував: «Статева (генітальна) любов, даючи людині найвищі переживання задоволення, дає їй, власне говорячи, й ідеал щастя, а тому природно було б і далі шукати задоволення прагнення до щастя в цій же сфері статевої відносин і, як наслідок, розглядати статево еротичну як життєвий центр» [5, с. 216].

Разом із цим З. Фройд розглядає і негативні боки «статевої (генітальної) любові», вказуючи на те, що вона є причиною і деструктивних процесів через накопичення в лібідо негативної енергії внаслідок незадоволення сексуальних потреб [5], що може вважатися проявом психосексуальної депривації.

Нагадаємо, що З. Фройд для позначення всієї енергії, яка лежить в основі всіх сексуальних проявів людини, використав поняття «лібідо», яке у своїй праці «Три нариси з теорії сексуальності»,

виданій у 1905 році, спочатку означало енергію відмінну «від енергії, яка загалом лежить в основі душевних процесів, оскільки вона має особливе походження і особливий якісний характер, зумовлений особливим хімізмом сексуальних процесів у організмі» [6.]. А потім у праці «Я и Воно», що вийшла 1923 році, З. Фройд розглядає вже два потяги: сексуальний, або ерос (потяг до життя) і потяг до смерті. Власне до сексуального потягу автор тепер відносить «не лише дійсний незатриманий статевий потяг і похідні від нього – доцільно пригнічені, сублімовані потяги, але також інстинкт самозбереження...» [4]. За умови незадоволення сексуальних потреб енергія лібідо тисне на «Я», заставляючи його прийняти рішення на розрядження психічного напруження, що виникло.

Аналізуючи погляди Дж. Фейдімена і Р. Фрейгера на сублімацію, яка являється процесом, який переорієнтовує енергію, що спочатку спрямована на сексуальні й агресивні цілі, на інші цілі, часто художні, інтелектуальні або культурні [7], можна зробити висновок, що її деякі функції певним чином співпадають із функціями психосексуальної депривації. Власне функції сублімації полягають: 1) у переміщенні енергії з дій і об'єктів первинного (біологічного) значення на дії та об'єкти меншого інстинктивного значення; 2) в такому перетворенні якості емоції, яка супроводжує діяльність, за якою вона стає «десекуальною» і «деагресивною»; 3) у звільненні діяльності від диктату інстинктивного напруження [8].

На думку Ф. Bruno, особистість, яка не спроможна сублімувати імпульси, що йдуть від «Воно», мають проблеми з батьками, сексуальними партнерами, друзями і законом [9].

Інший дослідник, S. Schnabl, доводить наявність позитивного зв'язку між сексуальною і соціальною активністю людини. Чим людина більш сексуально активна (*мається на увазі, що задоволена сексом – Ю.Т.*), тим вона активніша і в соціальному житті [10]. У принципі це підтверджує і сучасний дослідник Г. Кочарян, який пише: «Сексуальна активність, яка приносить глибоке емоційне задоволення інтимністю контактів, може стимулювати активність і в інших сферах» [11, с. 210].

Згідно з думкою Г. Блюм, задоволення людиною сексуальних потреб, зняття вираженого сексуального напруження робить можливим більш ефективну її реалізацію в несексуальній сфері (так званий гомеостабілізуючий тип сексуальної мотивації) [12].

У сучасній психологічній літературі наявні теорії, які вказують на те, що сексуальна мотивація породжується і власне мотиваційною, і емоційною, і когнітивною сферами людини. У цьому контексті цікавою є теорія «сексуального сценарію» (тут під поняттям «сценарію» розуміється схема, план,

поведінкова програма), в якій представлена участь усіх названих сфер людини за провідної ролі когнітивних структур, що поєднують чисельні символічні й невербальні елементи в доцільну організовану цілісну поведінку, на основі чого людина може одночасно передбачати свою сексуальну поведінку й оцінювати її в даний момент [13]. Звідси сексуальний сценарій включає когнітивні компоненти різного рівня – уявлення, умовиводи, патерни, поняття, оцінні судження і под. До того ж в індивіда наявні різні сексуальні сценарії [14]. Це може бути сценарій, по-перше, побудований на фантазіях і мріях, який людина в силу різних причин не може чи не хоче реалізувати; по-друге, на вибудованому реальному плані з урахуванням особливостей партнера; по-третє, на альтернативних планах (якщо партнер зробить так, то я зроблю таким чином); по-четверте, на використанні попереднього досвіду, який зберігається в пам'яті.

Отже, когнітивна сфера бере активну участь як у задоволенні, так і незадоволенні людиною сексуальних потреб.

Важливою складовою частиною сексуального задоволення є реалізація людиною своїх еротичних снів, сексуальних фантазій та мрій [15; 16; 17 та ін.]. Щоб привести в дію сексуальний сценарій, який побудований на еротичних снах, сексуальних фантазіях і мріях, людині потрібні потужні спонукальні сили, а також воля. Але часто вони залишаються не реалізованими, що підвищує рівень психосексуальної депривації людини.

Таким чином, аналіз досліджень і публікацій із проблем сексуального життя людини свідчить, що, по-перше, всі психічні явища, які виникають у його процесах, мають широкий спектр – від крайнє позитивних до крайнє негативних, приміром: кохання – байдужість – ненависть; сміливість – боязнь – страх; сором – гордість; щастя – нещастя; радість – сум, печаль; ніжність – грубість, агресивність; насолода – неприємність, огида, відроза; блаженство – мука, страждання; задоволення – незадоволення; згода – насильство та ін. Звідси потрібно в'яснити, за наявності яких явищ розвивається і проявляється психосексуальна депривація людини. По-друге, незадоволення сексуальних потреб тим чи іншим чином проявляється в емоційній, когнітивній, мотиваційній і вольовій сферах психіки людини, при цьому в цих сферах під їхнім впливом, унаслідок накопичення негативного психоенергетичного потенціалу до певної величини (більшої за позитивний психоенергетичний потенціал) виникають деструктивні процеси, які є свідченням наявності в людини психосексуальної депривації. Однак нам невідомі ні сутність цих деструктивних процесів, ні особливості їх перебігу, ні причини виникнення, ні те, як вони впливають на вчинки, поведінку й діяльність людини та ін.

Мета статті. Головною метою цієї праці є розкриття сутності й основних аспектів психосексуальної депривації людини як явища її психіки.

Виклад основного матеріалу. Із вищевикладеного усвідомлюємо, по-перше, що статеве життя людини надто складне, і його не просто досягнути. Навіть за умови отримання людиною бурхливої насолоди воно породжує розтягнутий у часі широкий спектр переживань і мотивів – від крайнє позитивних до крайнє негативних, від цілком раціональних до ірраціональних, від тих, які надихають на життя, до тих, що навіюють сумні думки, навіть, про смерть... По-друге, незадоволення сексуальних потреб людини проявляється в різних сферах її психіки – емоційній, інтелектуальній, мотиваційній та вольовій, породжуючи в них відповідні деструктивні процеси, які є ознакою наявності психосексуальної депривації.

Для розкриття сутності психосексуальної депривації використано також психоенергетичний та енергетично-психофункціональний підходи, що розкриті у працях М. Варія [18; 19; 20].

Як правило, незадоволення сексуальних потреб людиною (ми маємо на увазі всіх осіб – і тих, що не одружилися чи не вийшли заміж, і тих, які мають свою «другу» половинку, сім'ю) наростає поступово, з моменту першої статевої близькості й до останньої. Спочатку таке незадоволення сексуальних потреб виявляється в людини на рівні окремих емоцій і почуттів – сорому, розчарування, вини, тривоги, боязні, страху та ін., які можуть усвідомлюватися повністю, частково чи перебігати як щось таке, що тривожить, знижує настрій, навіює смуток тощо, тобто на підсвідомому рівні. Але з часом, якщо людина продовжує переживати незадоволення сексуальних потреб, то в її емоційній сфері негативні емоції накопичуються. А у випадку, якщо партнери (далі, в тих аспектах, які стосуються двох статей – чоловіки і жінки – вживатимемо поняття «партнер», «партнери», а на їх відмінних особливостях будемо наголошувати додатково) коли-небудь у своєму житті мали повноцінний секс, пережили бурхливий оргазм, то вони його вже ніколи не забудуть, очікуватимуть його повторення під час кожного сексуального контакту, а розчарувавшись, знову переживатимуть незадоволення, образу, страждання тощо.

Разом із негативними емоціями, які виникли через постійне незадоволення сексуальних потреб, із часом у одного партнера появляються негативні емоції до іншого, тобто усвідомлюється об'єкт, через який не можна задовольнити свої сексуальні потреби, – чоловік, дружина, коханець чи коханка. Якщо коханця чи коханку в принципі можна замінити, то з чоловіком чи дружиною все складніше, оскільки вони пов'язані сімейним життям, відповідальністю за дітей, одним словом, виконанням ще багатьох інших функцій. У будь-

якому випадку із часом в емоційній сфері партнера, який не може задовольнити сексуальні потреби, накопичуються негативні емоції (негативне психічне), внаслідок чого їх негативний психоенергетичний потенціал починає деструктивно впливати на її функціонування.

В емоційній сфері людини внаслідок незадоволення сексуальних потреб відбувається не просто накопичення певної сукупності негативних емоцій, а їх об'єднання в певну систему, яка забезпечує їх інтеграцію в емоційне напруження з достатньо високим рівнем негативного психоенергетичного потенціалу, що, своєю чергою, породжує перебіг у ній деструктивних процесів. При цьому в цій системі наявні підсистеми, які утворилися з об'єднання кількох емоцій, наприклад, сорому і вини; сорому, вини і розчарування; тривоги, розчарування і страху; обурення і відрази; сорому, вини і відчаю та ін.

Психічне напруження, яке виникло внаслідок незадоволення сексуальних потреб, виявляється в людини як сильний психологічний дискомфорт, нервозність, тривожність, розчарування, образа, загальне незадоволення всіма боками життя, внутрішній протест проти всього та ін. Таке емоційне напруження, безумовно, вимагає розрядки. Воно через систему негативних емоцій трансформується в мотиваційну сферу як спонукальні сили, які усвідомлюються як гостра потреба його розрядження та спричиняють відповідні процеси в мотиваційній сфері психіки. Відбувається мотивація, боротьба мотивів, і визначається мотив, який спонукає людину до конкретних дій, діяльності. До процесу вибору мотиву залучаються когнітивна і вольова сфери психіки людини, адже потрібно оцінити ситуацію, свій стан, свої можливості, прийняти рішення і проявити вольові зусилля щодо його виконання.

Зауважимо, що окрема підсистема в системі негативних емоцій також може стати потужним мотиватором до якихось дій, вчинків, поведінки. Наприклад, тріада – переживання сорому, вини і відчаю одночасно внаслідок, приміром, невдалої спроби сексуально задовольнити кохану людину, іноді штовхає винуватця (як правило, чутливого, вразливого, романтичного) до непередбачених вчинків – рішучого розриву всяких стосунків, агресії проти неї чи інших людей (побиття, поранення та ін.), самогубства і под.

Отже, незадоволення людиною сексуальних потреб тривалий час відображається в різних сферах її психіки – емоційній, інтелектуальній, мотиваційній та вольовій – як зміна в них психічних параметрів, утворення внутрішнього психічного, психоенергетичний потенціал якого, збільшуючись до певної величини, спричиняє перебіг більш чи менш потужних деструктивних процесів, що свідчить про більший чи менший розвиток у неї психосексуальної депривації.

Таким чином, **психосексуальна депривація людини** являє собою зміну психічних параметрів у різних сферах її психіки і перебіг на їх основі більшою чи меншою мірою деструктивних процесів, які виникли внаслідок тривалого незадоволення сексуальних потреб. Вона може мати дуже низький, низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий і дуже високий рівень розвитку (прояву).

Психосексуальна депривація досягає значного рівня розвитку в тих осіб, які не мають постійних сексуальних партнерів на підґрунті того, що не вийшли заміж, не одружилися, розлучилися, завантажені роботою настільки, що немає часу на особисте життя, не мають помешкання для інтимної зустрічі, ізольовані від суспільства (відбувають покарання в пенітенціарних закладах), виконують специфічні завдання (збройна боротьба (війна), служба в армії, на флоті та ін.), мають фізичні вади тощо. Хоча є цілком здорові люди, які не можуть знайти партнера для задоволення своїх сексуальних снів, фантазій та мрій, загалом сексуальних потреб у силу різних причин – неприязливості, сором'язливості, соціального статусу, релігійних переконань, страху завагітніти, суворих соціальних норм, відлякування грубою манерою спілкування, застосування грубості та агресії під час сексуального контакту і под.

А що відбувається в емоційній сфері, якщо сексуальні сні, фантазії та мрії людини не втілюються в реальні сексуальні сценарії?

Оскільки сексуальні образи таких фантазій і мрій є засобами пізнання і водночас фіксацією бажаних (якихось надзвичайних) переживань, то їх нереалізація сприймається як незадоволення сексуальних потреб і призводить до збільшення негативного психоенергетичного потенціалу, який може досягти високого рівня потужності, що спричиняє його трансформацію у свідомі та несвідомі мотиви на їх здійснення. Власне ці мотиви іноді штовхають людину до протиправних дій відносно сексуального об'єкта (розбещення дітей, неповнолітніх, з'валтування та ін.) і навіть до убивства (сексуальні маніяки). При цьому в когнітивній сфері відбувається пошук знань і способів реалізації задуманого, а вольові зусилля, які раніше були спрямовані на утримання від негативних дій, тепер перелаштовується на здійснення ганебного вчинку.

На цьому підґрунті можуть формуватися різні мотиви – від соціально безпечних до асоціальних, делінквентних. Наприклад, у чоловіки може виникнути мотив пошуку легко доступної жінки на стороні (як правило, таємно від дружини, рідних, близьких, друзів тощо), який формується, за З. Фройдом, на основі «потреби в приниженому статевому об'єкті, жінці, етично малоцінній, в якій, на його думку, немає естетичних вимог, якій неві-

домі його суспільні стосунки і вона не в силах їх оцінювати. Перед такою жінкою він найлегше виявляє свою статеву силу...» [21, с. 217]. А бажання постійно отримувати сексуальне задоволення може спонукати жінку, приміром дружину, до розлучення й пошуку іншого супутника життя, зради при збереженні сім'ї, задоволення сексуальних потреб іншими способами (мастурбацією, застосуванням різних вібраторів і штучних фалесів та ін.).

Бувають випадки, коли люди, які усвідомлюють свою повну чи часткову сексуальну неспроможність, переживають почуття сорому, вини, приниження, розчарування у собі та ін., що породжує фрустрацію, яка, своєю чергою, штовхає їх до: 1) відступу (повного «відходу» в яку-небудь діяльність, пияцтва та ін.); 2) озлоблення, гніву, агресії, які призводять до втрати контролю над собою, і тоді ці негативні емоції виплескуються на дружину чи чоловіка, близьких та інших людей; 3) пасивності, байдужості до роботи, сімейного, суспільного і громадського життя, протилежної статі, апатії, сприйняття всього, що відбувається, в сірих тонах і под., що нерідко переростає в депресію; відомі й суїциди на цьому підґрунті.

Загалом, психосексуальна депривація людини може впливати на її вчинки і поведінку не лише негативно, а й позитивно. Негативний психоенергетичний потенціал психосексуальної депривації людини може розряджатися і в не інстинктивні форми поведінки [8], тобто у форми людської діяльності, які не мають прямого зв'язку зі сексуальністю [22]. Такими формами людської активності може бути прояв гіперактивності на роботі, у суспільному, політичному, громадському і релігійному житті, прикладання значних зусиль для просування кар'єрними щаблями, поринання, як кажуть, із головою у творчість, сомовдосконалення (відвідування різних клубів і гуртків за інтересами, спортивно-оздоровчих секцій та ін.), присвята себе служінню Богу та ін. У цьому контексті можливо і вірна думка З. Фрейда, яка висловлена ним у книзі «Введення в психоаналіз», що не реалізовані сексуальні потяги беруть участь у творенні вищих культурних, художніх і соціальних цінностей [23].

Отже, в такий спосіб секс замінюється бурхливою активністю, повним «відходом» у роботу, так що на роздуми про сексуальне життя часу не вистачає, а значить, і на сексуальну неспроможність партнера чи свою також, що не провокує чи суттєво зменшує прояви болісних негативних переживань, не спричиняє конфлікти, не штовхає до зради, розлучення, пияцтва, протиправних дій тощо.

Висновки і пропозиції. Доведено, що психосексуальна депривація людини являє собою зміну психічних параметрів у різних сферах її психіки і перебіг на їх основі більшою чи меншою мірою

деструктивних процесів, які виникли внаслідок тривалого незадоволення сексуальних потреб. Психосексуальна депривація людини проявляється в емоційній, мотиваційній, когнітивній і вольовій сферах її психіки та може мати різні рівні розвитку: дуже низький, низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий і дуже високий. Її розвиток починається з накопичення в емоційній сфері людини негативних емоцій (негативного психічного), внаслідок чого їх негативний психоенергетичний потенціал досягає такої величини, за якої переважає над позитивним і спричиняє перебіг у ній більш чи менш потужних деструктивних процесів, що негативно впливають на її функціонування в цілому. Далі негативні емоції, що виникли внаслідок незадоволення людиною сексуальних потреб, утворюють певну систему, інтегруються в емоційне напруження і трансформуються в досить потужну спонукальну силу, яка викликає відповідні процеси в мотиваційній сфері її психіки. Разом із цим негативні емоції трансформуються і в когнітивну сферу, в якій виявляється об'єкт незадоволення сексуальних потреб і можливого їх задоволення, здійснюється їх різнобічна оцінка, порівняння в контексті сексуальної спроможності, аналізуються наявні знання про статевий акт і вміння його реалізувати, порівнюється власний досвід із досвідом, перейнятим від інших людей, отриманим через Інтернет, книги тощо, приймається рішення на подальші свої дії та ін. У вольовій сфері активізуються зусилля щодо забезпечення реалізації прийнятих рішень.

Загалом спонукальні сили, які виникають унаслідок психосексуальної депривації людини, можуть штовхнути її до різних вчинків і поведінки – від соціально безпечних до асоціальних, делінквентних: 1) звернення до психолога, угоди між партнерами, розлучення, розпусти, пияцтва та ін.); 2) агресії, побиття, знущання, скоєння протиправних дій, злочинів (з'валтування, розбещення неповнолітніх, з'валтування з убивством, серійних убивств (сексуальні маніяки) та ін.); 3) гіперактивності в навчанні, професійній, сімейній, соціальній, громадській та ін. діяльності.

Подальших розвідок потребують питання про яву психосексуальної депривації в осіб чоловічої та жіночої статі різного віку, різних професій, залежно від їх особистісних властивостей, примусово чи добровільно ізольованих від протилежної статі та ін. Важливими напрямками діяльності в цьому контексті є розроблення і стандартизація інструментарію оцінки прояву психосексуальної депривації людини та розроблення практичних психологічних заходів з її усунення.

Література:

1. Terletska Yu. Psychic deprivation in scientific terms / Development trends in pedagogical

and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. 2nd ed. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2018. P. 437–463.

2. Бердяев Н. Эрос и личность: Философия пола и любви. Санкт-Петербург : Издательский дом «Азбука-класика», 2007. 224 с.
3. Киньяр П. Секс и страх: Эссе / Пер. с фр. И. Волевич. Санкт-Петербург : Издательский дом «Азбука-класика», 2007. 256 с.
4. Фромм Э. Искусство любить. Пер. с англ. / под ред. Д.А. Леонтьева. 2-е изд. Санкт-Петербург : Азбука, 2002. 224 с.
5. Фрейд З. «Я» и «Оно» : Сборник / Пер. с нем. Санкт-Петербург : Издательский дом «Азбука-класика», 2007. 288 с.
6. Фрейд З. Психология бессознательного : Сб. произведений / Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М.Г. Ярошевский. Москва : Просвещение, 1989. 448 с.
7. Фейдимен Дж., Фрейгер Р. Теория и практика личностно-ориентированной психологии. Методика персонального и социального роста. Москва, 1996. 431 с.
8. Райкрофт Ч. Критический словарь психоанализа / Пер. с англ. Санкт-Петербург : Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 1995. 288 с.
9. Bruno F. J. The Family Mental Health Encyclopedia. New York, Chicher, Brisbane, Toronto, Singapore : JOHN WILEY & SONS, 1989. 422 p.
10. Schnabl S. Intimverhalten. Sexualstörungen. Persönlichkeit. Berlin : Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1976. 476 s.
11. Кочарян Г.С. Современная сексология. Киев : Ника-Центр, 2007. 400 с.
12. Блюм Г. Психоаналитические теории личности / Пер. с англ. Москва : КСП, 1996. 249 с.
13. Gagnon J. P., Simon W. Sexual conduct. The Social sources of human sexuality. Chicago, 1973. 316 p.
14. Gagnon J. P., Rosen R. C., Leiblum S. R. Cognitive and social aspects of sexual dysfunction: sexual scripts in sex therapy. J. Sex and Marital Ther., 1982. Vol. 8. P. 44–56.
15. Byrne D. The imagery of sex. – In: Handbook of sexology / Ed. J. Money, H. Musaph. New York : Oxford, 1977. P. 327–350.
16. Crepault C., Couture M. Men's erotic fantasies. Arch. Sex. Behav., 1980 Vol. 9. P. 565–581.
17. Fisher W. A., Byrne D. Sex differences in response to erotica? Love versus lust. J. Personal. Soc. Psychol., 1978. Vol. 36. P. 117–125.
18. Варій М.Й. Психіка людини у психоенергетичній концепції. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Vol. 54, Issue 126, 2017. P. 65–71.

19. Варій М.Й. Псі-програми – знаряддя утворень і перетворень у психіці людини. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. V(62), Issue: 142, 2017. P. 77–81.
20. Varii M. The human psyche: psychic and energetic approach. Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph. Riga. Baltija Publishing. 2018. P. 111–139.
21. Фрейд З. Очерки по психологии сексуальности. Пер. с нем. А. Вахирева, И. Полякова. Санкт-Петербург : Издательский дом «Азбука-классика», 2007. 256 с.
22. Лапланш Ж., Понталис Ж.-Б. Словарь по психоанализу / Пер. с франц. Москва : Высш. Шк., 1996. 623 с.
23. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. Москва : Наука, 1989. 456 с.

Terletska Yu. M. Fundamentals of psychosexual deprivation of a person

A paper describes the essence and main aspects of psychosexual deprivation of a person. It is proved that psychosexual deprivation of the person is a change of mental parameters in different spheres of his/her psyche and more or less destructive processes based on them that have arisen as a result of long-term dissatisfaction with sexual needs. Psychosexual deprivation of the person is manifested in various spheres – emotional, motivational, cognitive and volitional. However, the greatest load falls on the emotional sphere, from which the development of psychosexual deprivation begins based on the accumulation of negative emotions in it due to the long-term dissatisfaction with sexual needs. These negative emotions combine and form a system allowing their integration into emotional stress with a sufficiently high level of negative psychoenergetic potential. The latter manifests in the person as a strong psychological discomfort, nervousness, anxiety, disappointment, general dissatisfaction with all sides of life, internal protest against everything and so forth. Such emotional tension requires relief. It is transformed into a motivational sphere through a system of negative emotions as the propulsions, which are perceived as an urgent need to relieve it. There is a motivation, a conflict of motives and then a motive is determined, which induces the person to make certain actions, activities. The process of choosing a motive includes the cognitive and volitional spheres of the human psyche, since one needs to assess the situation, condition, capabilities, make a decision and show volition to fulfill it. Based on this, the person may have different motives to eliminate the destructive emotional stress – from socially safe to asocial, delinquent ones: 1) psychologist's advice, agreement between partners, divorce, sexual abuse, drunkenness, etc.); 2) aggression, beatings, bullying, committing unlawful acts, crimes (rape, molestation of minors, rape with murder, serial killings (sexual maniacs), etc.); 3) hyperactivity in the school, professional, family, social, public, etc. spheres.

Key words: mental deprivation of a person, sexual needs, dissatisfaction with sexual needs, emotional stress, destructive process, emotional sphere, motivational sphere, negative psychoenergetic potential.